

УДК 330.341.1(477):338.43.009.12

Н. М. Котвицька,

д. е. н., доцент, доцент кафедри економіки, фінансів та обліку,
Приватний вищий навчальний заклад "Європейський університет"

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0864-1470>

О. Ю. Підгорний,

аспірант, Приватний вищий навчальний заклад "Європейський університет"

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-6882-7090>

О. Ю. Тихонович,

аспірант, Приватний вищий навчальний заклад "Європейський університет"

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-5963-075X>

С. О. Мазур,

аспірант, Приватний вищий навчальний заклад "Європейський університет"

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-9630-8612>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.23.54

ФІНАНСОВО-ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

N. Kotvytska,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics,
Finance and Accounting, Private Higher Education Establishment "European University"

O. Pidgorny,

Postgraduate student, Private Higher Education Establishment "European University"

O. Tykhonovych,

Postgraduate student, Private Higher Education Establishment "European University"

S. Mazur,

Postgraduate student, Private Higher Education Establishment "European University"

FINANCIAL AND INNOVATIVE STRATEGIES FOR INCREASING THE COMPETITIVENESS OF AGRARIAN BUSINESS IN THE CONDITIONS OF RECOVERY OF THE ECONOMY OF UKRAINE

У статті розглядаються фінансово-інноваційні стратегії, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності підприємств аграрного бізнесу в умовах відновлення економіки України. Акцент зроблено на інтеграції сучасних фінансових інструментів та інноваційних технологій у діяльність сільськогосподарських підприємств для забезпечення їхньої стійкості та адаптації до змін ринкового середовища. Аналізуються механізми фінансування аграрного сектору, зокрема державна підтримка, приватні інвестиції та грантові програми, а також перспективи впровадження цифрових рішень у сферу управління бізнес-процесами. Особливу увагу приділено ролі інноваційних проєктів у підвищенні продуктивності та екологічної ефективності виробництва. Розроблені рекомендації щодо вдосконалення фінансово-інноваційної політики для забезпечення сталого розвитку аграрного бізнесу в післякризовий період.

The article examines financial and innovative strategies aimed at increasing the competitiveness of agrarian business enterprises in the conditions of recovery of the Ukrainian economy. Emphasis is placed on the integration of modern financial instruments and innovative technologies into the activities of agricultural enterprises to ensure their sustainability and adaptation to changes in the market environment. The mechanisms of financing the agricultural sector are analyzed, in particular, state support, private investments and grant programs, as well as the prospects of implementing digital solutions in the field of business process management. Special attention is paid to the role of innovative projects in increasing productivity and environmental efficiency of production. Recommendations for improving the financial and innovation policy to ensure the sustainable development of agrarian business in the post-crisis period have been developed. In the conditions of recovery of the Ukrainian economy, the agricultural sector remains one of the key drivers of economic growth. This sector not only provides the country with food, but also plays an important role in the formation of export potential. However, in order to achieve sustainable growth in the conditions of a modern competitive economy, agrarian business needs the implementation of financial and innovative strategies that will help increase its competitiveness and adapt to new economic challenges. Recommendations for improving the financial and innovation policy to ensure the sustainable development of agrarian business in the post-crisis period should take into account both the specifics of the agrarian sector and global trends in sustainable development. After crisis phenomena, such as economic or environmental shocks, the industry is faced with the task of stabilization, recovery and ensuring long-term competitiveness. Thus, the financial and innovation policy for agrarian business in the post-crisis period should be comprehensive and focused on the long-term sustainability of the sector.

Ключові слова: агробізнес, інновації, стратегії, післякризовий період, фінансові ресурси, конкурентоспроможність, відновлення.

Keywords: agribusiness, innovations, strategies, post-crisis period, financial resources, competitiveness, recovery.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Відновлення економіки України після кризи, викликаной війною та іншими глобальними викликами, потребує суттєвого переосмислення підходів до розвитку ключових секторів, зокрема аграрного бізнесу. Сільське господарство традиційно є однією з основних галузей економіки України, проте його конкурентоспроможність значно залежить від здатності підприємств адаптуватися до сучасних умов. У цьому контексті фінансово-інноваційні стратегії відіграють важливу роль, забезпечуючи стійкість бізнесу, підвищення продуктивності та впровадження сучасних технологій.

Основною проблемою є недостатня інтеграція інновацій та обмежений доступ до фінансових ресурсів, що заважає аграрним підприємствам ефективно функціонувати у післякризовий період. У той же час, впровадження фінансово-інноваційних інструментів (цифрових технологій, "зелених" інвестицій, державних грантів тощо) є важливим чинником для забезпечення їхньої конкурентоспроможності.

Таким чином, проблема фінансово-інноваційних стратегій є багатогранною і поєднує в собі важливі наукові виклики та практичні завдання. Її розв'язання сприятиме створенню умов для сталого розвитку аграрного бізнесу та зміцненню позицій України як провідного гравця на міжнародних аграрних ринках.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Тема фінансово-інноваційних стратегій у підвищенні конкурентоспроможності аграрного бізнесу активно обговорюється в наукових і практичних колах, оскільки її актуальність значно зросла в умовах післякризового відновлення економіки України. У дослідженнях, таких як роботи О. Кириленко та А. Ткаченка, наголошується на необхідності державної підтримки сільськогосподарських підприємств через децентралізацію фінансових ресурсів і стимулювання місцевих ініціатив. Автори аналізують роль спеціальних фінансових програм і державних грантів у розвитку агробізнесу в кризових умовах. Питання впровадження інновацій у аграрний сектор є предметом досліджень М. Гаврилюка та В. Попова, які акценту-

Таблиця 1. Ключові аспекти стратегій, зокрема, фінансові методи, інноваційні підходи та очікувані результати для конкурентоспроможності аграрного сектора

Стратегія	Фінансовий аспект	Інноваційний підхід	Очікувані результати
Інвестиції в технології точного землеробства	Пошук інвесторів, грантів та кредитних програм для закупівлі обладнання	Впровадження технологій GPS, дронів для моніторингу, систем автоматичного поливу	Підвищення врожайності, зниження витрат ресурсів
Енергетична ефективність та зелена енергетика	Залучення фінансування для сонячних панелей, біогазових установок	Використання ВДЕ для зменшення витрат на енергію	Зниження операційних витрат, екологічна відповідальність
Цифрова трансформація управління бізнесом	Інвестиції в програмне забезпечення та IT-інфраструктуру	Впровадження ERP-систем, цифрового обліку, Big Data	Підвищення прозорості та ефективності управління
Агротуризм та розвиток нових ринків	Дотації, державні програми фінансування для підтримки агротуризму	Створення туристичних об'єктів, відкриття фермерських ринків	Залучення додаткових доходів, підвищення інтересу до української продукції
Інноваційні методи збуту (електронна комерція)	Створення інтернет-магазинів, розширення логістичних мереж	Впровадження CRM-систем, платіжних онлайн-сервісів	Збільшення продажів, розширення клієнтської бази
Органічне виробництво	Фінансова підтримка на сертифікацію та маркетинг	Використання органічних методів вирощування	Доступ до міжнародних ринків, підвищення вартості продукції
Наукові дослідження та розробки	Співпраця з інноваційними фондами та дослідницькими установами	Залучення університетів, лабораторій для створення нових сортів, покращених технологій	Поліпшення якості та стійкості продукції до кліматичних змін
Розвиток коопераційних структур	Спільні інвестиції з фермерами, субсидії	Створення кооперативів для закупівлі матеріалів, реалізації продукції	Зниження витрат та підвищення конкурентоспроможності малого бізнесу

Джерело: розроблено авторами.

ють увагу на технологіях точного землеробства, діджиталізації управління підприємствами та використанні "зелених" технологій. Науковці відзначають, що такі інновації сприяють підвищенню продуктивності та екологічності агровиробництва, що є ключовим фактором конкурентоспроможності. Останні дослідження висвітлюють багатогранність проблеми та різноманітність підходів до її вирішення. Вони підтверджують важливість інтеграції інноваційних технологій, залучення фінансових ресурсів і активізації державної підтримки для забезпечення конкурентоспроможності аграрного бізнесу. Аналіз праць дозволяє сформулювати комплексні стратегії, які сприятимуть сталому розвитку аграрного сектору України в умовах економічного відновлення.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою цієї статті є розробка науково обґрунтованих підходів і практичних рекомендацій щодо формування та впровадження фінансово-інноваційних стратегій, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності підприємств аграрного бізнесу України в умовах відновлення економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

В умовах відновлення економіки України аграрний сектор залишається одним із ключових драйверів економічного зростання. Цей сектор не лише забезпечує країну продовольством, але й відіграє вагомий роль у формуванні

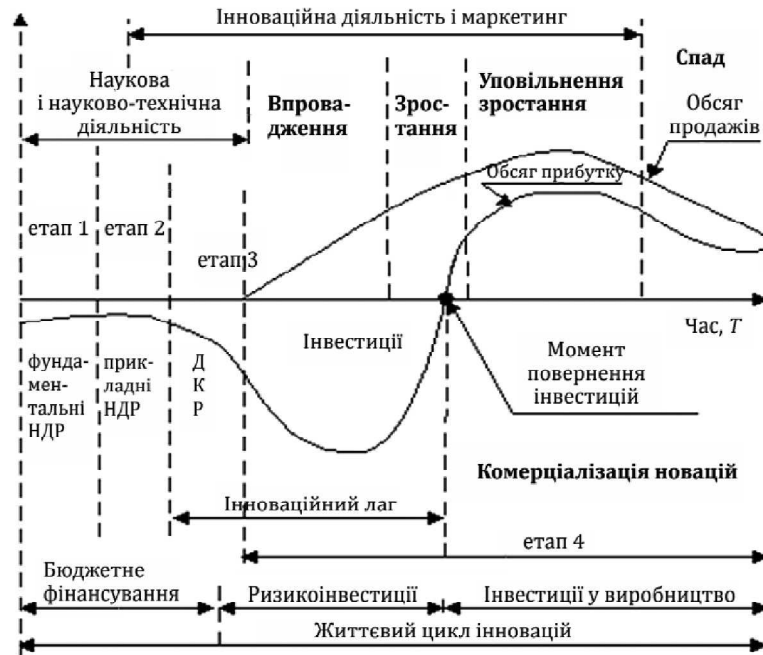

Рис. 1. Життєвий цикл інноваційних підходів та очікувані результати в рамках економічного зростання

Джерело: побудовано автором на основі [3].

експортного потенціалу. Проте для досягнення сталого зростання в умовах сучасної конкурентної економіки аграрний бізнес потребує впровадження фінансово-інноваційних стратегій, які допоможуть підвищити його конкурентоспроможність та адаптуватися до нових економічних викликів.

Ризикова економічна ситуація та обмежений доступ до довгострокового фінансування обмежують можливості для інвестицій в інновації та технологічне оновлення. Військові дії та руйнування інфраструктури суттєво ускладнюють доставку продукції до світових ринків.

Український уряд та міжнародні організації активно підтримують аграрний сектор через надання субсидій, грантів, пільгових кредитів та інших фінансових стимулів. Програми Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) та інших міжнародних організацій можуть надати додаткові можливості для підтримки модернізації аграрного сектору в Україні. Аграрні розписки дозволяють залучити кошти під майбутній врожай, що допомагає аграріям фінансувати виробничі потреби без значних ризиків для ліквідності. Страхування посівів, врожаїв та інших активів дозволяє знизити фінансові ризики, пов'язані з непередбачуваними обставинами.

Інноваційним підходом для залучення фінансування є краудфандинг та інвестиції від приватних інвесторів, які можуть забезпечити додатковий капітал для розвитку аграрного

бізнесу. Такі моделі дозволяють залучити кошти безпосередньо від зацікавлених осіб, зокрема дрібних інвесторів, які підтримують розвиток українського агробізнесу. Фінансово-інноваційні стратегії є важливим інструментом для підвищення конкурентоспроможності аграрного бізнесу в Україні. Їх успішне впровадження в Україні. Їх успішне впровадження на практиці. Для сталого зростання та підвищення конкурентоспроможності аграрний сектор має ефективно використовувати можливості, які надають інноваційні та фінансові стратегії, зберігаючи при цьому стабільність і гнучкість у мінливих економічних умовах України. Задля детального окреслення практичних шляхів щодо підвищення ефективності та конкурентоспроможності аграрного бізнесу в умовах відновлення української економіки за допомогою фінансових і інноваційних стратегій варто звернути увагу на (Табл. 1).

Інноваційні підходи в агробізнесі є важливими для економічного зростання в післякризовий період, оскільки допомагають підвищити ефективність виробництва, зменшити витрати та забезпечити стійкість до майбутніх викликів [3]. Після кризи аграрний сектор має відновитися не лише фінансово, але й стратегічно, адаптуючись до нових вимог ринку та кліматичних умов, адже життєвий цикл інно-

вацій має певну сезонність та залежить від різних впливів на нього. Нижче наведено, як приклад життєвого циклу інноваційних підходів та очікувані результати в рамках економічного зростання (Рис. 1).

У післякризовий період впровадження інновацій дозволить агробізнесу не лише швидше адаптуватися до змін, і здійснювати життєвий цикл, але й вийти на новий рівень ефективності та стійкості. Очікується зростання продуктивності аграрного сектору на 15—25% за рахунок цифрових технологій, генетичних інновацій та ефективного використання ресурсів. Скорочення витрат на виробництво та логістику на 20—30%, що сприятиме підвищенню прибутковості. Зміцнення екологічної стійкості сектору та зменшення негативного впливу на довкілля.

Завдяки комплексному підходу та використанню інновацій агробізнес зможе забезпечити стабільне економічне зростання, стійкість до зовнішніх ризиків і сприятиме розвитку сільських громад та національної економіки в цілому.

Інноваційні проекти у аграрному секторі є особливо актуальною для України, де відновлення економіки вимагає підвищення ефективності та стійкості виробництва [8]. В умовах обмежених ресурсів і екологічних викликів впровадження інноваційних підходів стає одним із ключових інструментів для підвищення продуктивності аграрного бізнесу та досягнення сталого розвитку.

Інноваційні технології точного землеробства (precision agriculture) дозволяють підвищувати врожайність і водночас мінімізувати вплив на навколишнє середовище. Зокрема, використання GPS-навігації, дронів та супутникових даних для моніторингу стану полів дає можливість аграріям контролювати стан ґрунтів, вологість, наявність шкідників та хвороб. Це дозволяє оптимізувати використання ресурсів: пестицидів, води та добрив, що зменшує негативний екологічний вплив і витрати, підвищуючи продуктивність.

Біотехнології надають можливість розвивати стійкі сорти культур, які є більш стійкими до шкідників, хвороб та змін клімату. Такі інновації сприяють як підвищенню врожайності, так і покращенню якості продукції, що дозволяє виходити на нові ринки та задовольняти зростаючий попит на органічну продукцію. Інвестування в органічне виробництво не лише підвищує конкурентоспроможність, але й зменшує хімічне навантаження на екосистеми. Використання відновлювальної енергетики, такої як сонячні

панелі, вітрові електростанції або біогазові установки, є важливим елементом у підвищенні екологічної ефективності аграрного виробництва. Встановлення таких установок знижує витрати на енергію та сприяє переходу на "зелену" економіку. Крім того, використання біомаси, яка залишається після збору врожаю, для виробництва біогазу не лише зменшує відходи, але й створює додаткове джерело енергії.

Цифрові інновації дозволяють зробити аграрний бізнес прозорішим і ефективнішим. Впровадження систем управління фермою (Farm Management Systems) допомагає автоматизувати облік виробництва, контролювати витрати та прогнозувати врожайність на основі зібраних даних. Завдяки цифровізації можливо об'єднати всі процеси від обробки ґрунту до збуту продукції, підвищуючи ефективність управління та оптимізуючи робочі процеси.

Інноваційні проекти, орієнтовані на кооперацію між малими та середніми агровиробниками, дозволяють ділитися знаннями, ресурсами та технологіями, що підвищує стійкість малих фермерських господарств [9]. Кооперативи можуть спільно інвестувати в дорогівартісні технології, організовувати збут продукції та знижувати витрати на закупівлю матеріалів. Завдяки спільному впровадженню інновацій кооперативні структури сприяють економічній стійкості та екологічній відповідальності всього сектору.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Інноваційні проекти в аграрному секторі України не лише покращують продуктивність, але й сприяють екологічній стійкості. За умов виваженого впровадження сучасних технологій та підходів аграрний бізнес може стати більш конкурентоспроможним, забезпечуючи продовольчу безпеку та екологічний баланс.

Такі кроки є важливими для підтримки економічного відновлення України та створення умов для сталого розвитку в умовах глобальних екологічних викликів. Рекомендації щодо вдосконалення фінансово-інноваційної політики для забезпечення сталого розвитку аграрного бізнесу в післякризовий період мають враховувати як специфіку аграрного сектору, так і глобальні тенденції сталого розвитку. Після кризових явищ, таких як економічні чи екологічні потрясіння, перед галуззю постають завдання стабілізації, відновлення та забезпечення довгострокової конкурентоспроможності. Таким чином, фінансово-інноваційна

політика для аграрного бізнесу в післякризовий період має бути комплексною та зосередженою на довгостроковій стійкості сектору. Інвестиції в екологічні та технологічні інновації, підтримка кооперації та партнерства, а також забезпечення доступу до фінансових ресурсів дозволять аграрним підприємствам успішно адаптуватися до нових умов та сприяти сталому розвитку економіки в цілому.

Література:

1. Волощук В., Богачик С. Механізми забезпечення інноваційного розвитку агропромислових підприємств. Підприємництво та інновації. № 9. 2019. С. 77—82.
2. Ігнатенко М.М., Мармоль Л.О., Романюк І.А. Розвиток конкурентних стратегій підприємств в умовах глобалізації ринків. Економічний вісник університету. 2023. Вип. 57. С. 45—51.
3. Копитко М. І., Блага Н. В. Управління інноваціями та інвестиціями: навчальний посібник у схемах і таблицях. Вид. 2-ге, допов. і перероб. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 296 с.
4. Ілляшенко Н.С., Біловодська О.А. Випереджаючий науково-технічний прогрес розвитку: сутність та зміст. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. 2011. № 6, т. 2. С. 11—14.
5. Зоргач А.М. Формування результативної системи управління інноваційно-інвестиційною діяльністю сільськогосподарських підприємств. Економіка АПК. 2015. № 8. С. 65—72.
6. Камінський, А.Р. (2024). Методичні підходи до дослідження інноваційної діяльності підприємств. Економіка та суспільство, (59).
7. Ковтун В. А. Інноваційна стратегія розвитку аграрних підприємств. Фінпростір. 2020. № 3 (39). С. 142—153.
8. Орел А.М. Конкурентні стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку суб'єктів аграрного виробництва. Український журнал прикладної економіки. 2019. Том 4. № 4. С. 411—418.
9. Орел В.М. Управління інноваційним розвитком аграрних підприємств. Вісник Сумського національного університету. Серія "Економіка і менеджмент". Науковий журнал. 2020. № 1 (83). С. 160—165.
2. Ihnatenko, M.M. Marmul', L.O. and Romaniuk, I.A. (2023), "Development of competitive strategies of enterprises in the conditions of market globalization", *Ekonomichnyj visnyk universytetu*, vol. 57, pp. 45—51.
3. Kopytko, M. I. and Blaha, N. V. (2022), *Upravlinnya innovatsiyamy ta investytsiyamy [Innovation and Investment Management]*, 2nd ed, L'vivs'kyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav, Lviv, Ukraine.
4. Ilyashenko, N.S. and Bilovodska, O.A. (2011), "Anticipating scientific and technological progress development: essence and content", *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*, vol. 6, no. 2, pp. 11—14.
5. Zorhach, A.M. (2015), "Formation of an effective system of management of innovation and investment activity of agricultural enterprises", *Ekonomika APK*, vol. 8, pp. 65—72.
6. Kaminsky, L.R. (2024), "Methodical approaches to the research of innovative activities of enterprises", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. (59).
7. Kovtun, V.A. (2020), "Innovative strategy of development of agrarian enterprises", *Finprostir*, vol. 3 (39), pp. 142—153.
8. Orel, A.M. (2019), "Competitive strategies of innovation and investment development of agricultural production entities", *Ukrayins'kyi zhurnal prykladnoyi ekonomiky*, vol. 4, no. 4, pp. 411 — 418.
9. Orel, V.M. (2020), "Management of innovative development of agricultural enterprises", *Visnyk Sums'koho natsional'noho universytetu*, vol. 1 (83), pp. 160—165.

Стаття надійшла до редакції 12.11.2024 р.

<https://nauka.com.ua>

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net

 viber: +38 050 3820663

References:

1. Voloschuk, V. and Bohachyk, S. (2019), "Mechanisms for ensuring the innovative development of agroindustrial enterprises", *Pidpryemnytstvo ta innovatsii*, vol. 9, pp. 77—82.